

בסימן קריאה

ביקורת ספרים

אלפאראבי

דעותיהם של 'אנשי העיר המעולה', בתרגום מערבית לעברית

מאת אחמד אע'באריה

שלמה אלון

הוצאת אוניברסיטת תל-אביב, תשס"ז, 2007. 208 עמודים (תרגום
לעברית) + 174 עמודים (טכסט מקורי בערבית)

الفارابي - آراء أهل المدينة الفاضلة بترجمة للعبرية لأحمد أغبارية.

*Al-Farabi - The Perfect City, Translation to Hebrew by Ahmad
Aghbariyya, copyright Tel Aviv University
Publishers, 2007. 208 pp.(translation to Hebrew)+174 pp
(original text in Arabic)*

117

117

אבו נצר אלפאראבי (Alpharabious) נולד בתורכיסטאן, במחוז פאראב, בילה
שנים ארוכות בבגדאד בחברת מדקדקים ואנשי מוסיקה ומת בדמשק בשנת
950 (339 ה').

פאראבי כתב חיבורים רבים בתחומים מגוונים ביותר – במוסיקה, ברפואה, בתורת
המדינה, במדעי הטבע, בלוגיקה ובפילוסופיה [ראה הביבליוגרפיות הממוינות על
פאראבי מאת מוריץ שטיינשניידר (אמסטרדם, 1966) וניקולאס רשר (פיטסבורג,

1962) אשר אינן מוזכרות, להפתעתי, בדברי ההקדמה של דברה ל. בלאק לספר (שם, ע"ע 7-30). מאמץ גדול הקדיש פאראבי לעמוד על משנתם של היוונים – אריסטו ואפלטון. גם חיבורים של פאראבי, שאינם נראים לכאורה כחיבורים בעלי השפעה יוונית-אריסטוטלית או ניאו-אפלטונית, מהווים למעשה סיכום של חיבורים ביוונית, בדרך-כלל של אריסטו, או פרשנותו של פאראבי לחיבורים יווניים-אריסטוטליים. אין לתמוה, על כן, על כך שנהגו לכתות את פאראבי בשם "המורה השני" – المعلم الثاني – בעקבות אריסטו, בן המאה הרביעית לפנה"ס, שכונה "המורה הראשון" [ראה הערך של ואלצר על פאראבי ב־EI].

את משנתו הלשונית שרטט פאראבי בשניים מחיבוריו:

1. הפרק הראשון בחיבורו ספירת המדעים (إحصاء العلوم) העוסק במדעי הלשון. בפרק זה מופיע פירוט מאוד מתוחכם, יחיד במינו בספרות הערבית, של מהותה של הלינגוויסטיקה.
2. ספר האותיות (كتاب الحروف), העוסק בהרחבה בסוגיות לשוניות ודקדוקיות.

החיבור, דעותיהם של אנשי העיר המעולה בתרגומו המצויין של מר אחמד אע'באריה, יוצר תפיסת עולם כוללת, מן האל – דרך מבנה היקום ומבנה האדם ועד החברה האנושית והעיר המעולה' אשר בה, ובה בלבד, יכול האדם, לדברי פאראבי, להביא את יכולותיו לידי מיצוי.

הוצאת התרגום בצירוף הטכסט המקורי בערבית, מוסיפה חומר ראשוני רב־ערך למורים לערבית, לחוקרי השפה הערבית ולרוכשיה.

תרגום בצל העימות

נורמות תרגום מן הספרות העברית החדשה לשפה הערבית בשנים 1948-1990

מאת מחמוד כַּיַּאל

שלמה אלון

הוצאת מאגנס, תשס"ו. 294 עמודים.

Kayyal Mhmud, *Translation in the Shadow of Confrontation*.
Magnes, Jerusalem, 2006. 294 pp.

המחבר, מתרגם מחונן ועורך לשוני לתרגומים ערביים, בוחן בעין ביקורתית אוהדת את פעולות התרגום מן הספרות העברית החדשה לשפה הערבית. במוקד הדיון עומדים התרגומים בארבעים השנים הראשונות לקיומה של מדינת ישראל והנורמות ששלטו בשנים אלו בפעילות התרגום.

המחבר מצביע בספרו המרתק על שלושה מגזרי תרגום, מבחינת הגורמים המעורבים בתרגום, השיקולים המנחים ומדיניות התרגום. בשלב הראשון בלטה מעורבותם של גורמים ממסדיים. אחרי מלחמת ששת הימים קמו מסגרות תרגום עצמאיות שנתמכו כלידי הממסד. מסגרות אלה שילבו עברית בתרגומים והתייחסו לתרבות העברית כתרבות הגמונית. באותה עת ממש, הביאה תבוסת מדינות ערב במלחמת ששת הימים, דוקא ליתר התענינות של העולם הערבי בחברה, בתרבות ובספרות הישראלית. רוב המתרגמים ביקשו, על-פי מסקנותיו של המחבר, לחשוף דרך התרגום את אופייה הדוקטרינרי –

תעמולתי של הספרות העברית ובחרו לתרגם יצירות אשר התכנים שלהן מבליטים את זרותה של ספרות זו.

החיבור הוא עיבוד של עבודת הדוקטור אותה כתב המחבר בהנחייתו של פרופ' ששון סומך ומתבסס על שיחותיו עם פרופ' גדעון טורי בסוגיות הקשורות לדיסציפלינה המחקרית.

המחקר הוא מחקר תיאורי-היסטורי במסגרת הדיסציפלינה של 'חקר התרגום' (Translation Studies). המחבר התמקד בעיקר בסיפורת המיועדת למבוגרים. בין הסוגיות שנחקרו ומתוארות בספר: הספרות המתורגמת לערבית במצרים; הספרות המתורגמת לערבית בקרב הפלסטינאים והספרות המתורגמת לערבית בישראל. הספר סוקר את הרקע החברתי-היסטורי למגעים הבינ-תרבותיים של יהודים וערבים והמגעים הבינ-תרבותיים בעולם הערבי.

החיבור מונה את האנתולוגיות, התרגומים רחבי ההיקף וספרי העיון, את התרגומים בעיתונות ובכתבי-העת ואף את המגמות אשר הסתמנו עד שנת 1990. המחבר חקר ביסודיות את הנורמות הביצועיות, והנורמות הלשוניות, כולל המניפולציות הבינ-תרבותיות.

לספר רשימה ביבליוגרפית מפורטת רבת חשיבות ומפתח מפורט של אישים. אך טבעי הוא למצוא בין האישים הבולטים את מחמוד דרויש, א.ב.יהושע, פרופ' שמואל מורה, פרופ' ששון סומך, ד"ר מחמוד עבאסי, מוחמד חמזה ע'נאים, ד"ר דוד שגיב, אנטון שמאס ואמנון שמוס.

הספר מומלץ לכל העוסקים בתרגום בין שתי הלשוניות 'האחיות', ערבית ועברית, ולחובבי התרבות בארצנו ובאזורנו. הספר עשוי לשמש ספר יסוד לתלמידים הלומדים ערבית ובחרים להרחיב את התעניינותם בתרגום בין שתי השפות, כולל כתיבת עבודות גמר בתחום חשוב ומרתק זה.

הסולם והמקאם במסורת המוסיקלית הערבית מאת דוד מועלם

רחל מור

הוצאת "אור־תו" כפ"ס 2007, 253 עמודים + מילון מונחים חיוניים
והגדרות ומפתח שמות, מקומות ומונחים + המדגים בצורת התקסים
39 מקאמאת (מודוסים)

Muallem David, The Scale and the Maqam in the Arabic Musical System.

הספר שלפנינו איננו ספר קריאה רגיל. למעשה זהו ספר מקצועי ראשון שנכתב בנושא הסיסטמה (המבנה השיטתי) המוסיקלית הערבית, בשפה העברית והוא מיועד בעיקר לסטודנטים, מורים ותלמידים העוסקים במוסיקה בכלל ובמוסיקה הערבית-המזרחית בפרט. בספר שפע של מושגים מתחומי המוסיקה המערבית והערבית מפורטים ומוארים בהסברים, רישומים והדגמות. המחבר משווה ביניהם, מוצא את המשותף להם ועומד על המבדיל ביניהם.

הספר מחולק לשלושה שערים ראשיים המחולקים גם הם לפרקים. השער הראשון עוסק ביסודותיה של סיסטמת הסולמות המערבית. השער השני עוסק בסולמות והמקאם במוסיקה הערבית. ואילו השער השלישי עוסק במקאמאת וסולמותיהם ומביא דוגמאות מפורטות לכל מקאם ומקאם. המונח "מקאם" על-פי הספר משמעותו בערבית היא מקום, מעמד, והוא קיבל בתרבויות המזרח המוסיקליות

משמעויות שונות שהחשובה בהן היא: אוסף הצלילים המשמשים להבעת הסולם (המודוס) על ציר הצלילים של האוקטבה (8 טונים בסולם המוסיקלי: דו,רה,מי,פה,סול,לה,סי,דו).

על המחבר

דוד מועלם הוא משפטן ושופט בדימוס יליד בגדד עלה ארצה מעיראק במבצע "עזרא ונחמיה" ב-1950. הוא בן למשפחה מוסיקלית שהיתה מקורבת לחוגי מוסיקאים, מלחינים ומשוררים עיראקיים מהם ספג את עושרה של המוסיקה המקומית והכלל-ערבית. כבר בילדותו החל ללמוד נגינה מערבית בכינור והמשיך ללמוד ולחקור את המוסיקה הערבית והתורכית במשך שנות עבודתו במערכת המשפט הישראלית כמשפטן וכשופט. לקראת פרישתו לגימלאות הצטרף דוד מועלם לבית הספר למוסיקה שורשית-מזרחית באוניברסיטת בר-אילן והתמחה שם בלימוד ומחקר של המוסיקה הערבית. בתקופת לימודיו הוא חש בחסר המשווע במקורות זמינים בעברית העוסקים בלימוד הסולם והמקאם הערבי ועל-כן החליט להתמסר לכתובת ספרו זה. ללא ספק ישלים ספר זה את החסר שהיה קיים עד כה, בעיקר לאור חדירת המוסיקה הערבית-המזרחית למוסיקה הקאנונית הישראלית בשנים האחרונות בארץ.

אלף שמשות זוהרות מאת ח'אלד חוסיני

עמליה השכל

הוצאת מטר, תל-אביב, תשס"ז, 2007. 378 עמ'.
Khaled Hosseini, *A Thousand Splendid Suns*, Matar Publishers,
Israel, 2007.

"אלף שמשות זוהרות" הוא דרמה היסטורית המתרחשת באפגניסטן ומתפרשת על פני שלושים שנה. זהו ספרו השני של ח'אלד חוסיני (הספר הראשון – רודף העפיפונים, בקורת עליו התפרסמה בגיליון 33) אשר נולד בקאבול בשנת 1965 ועבר, בהיותו נער, לגור עם משפחתו בפאריס. משם היגרה משפחתו לארה"ב, בה למד בתיכון ולאחר מכן המשיך בלימודי הרפואה.

ב-2003 חזר חוסיני לאפגניסטן במסגרת טיול, שממנו קיבל את ההשראה לכתיבת ספרו זה, לאחר ששמע וראה את ההשפעה ההרסנית שהיתה לאנרכיה ולדיכוי על אפגניסטן ובמיוחד על הנשים בה.

אפגניסטן הינה מדינה בעלת גוון אתני ודתי מיוחד במינו. יש בה קהילות דוברות פֶּשְטוּן, פרסית ותורכית, המורכבות מפשטונים (הקהילה האתנית הגדולה ביותר), טאג'יקים, אוזבקים והזארים, שזיהוין הדתי נע מסונים (הרוב), שיעים ועד סיקים והינדים, ולכל קבוצה אינטרסים משלה.

השלטון החדש באפגניסטן ביצע רפורמות ברוח המרכסיזם, וכיוון שהדבר לא תמיד עלה בקנה אחד עם הלך הרוח של האוכלוסיה המסורתית האדוקה, החלו

גורמים אסלאמיים שונים בהתקוממויות כנגד השלטון, שהפכו עד מהרה למלחמת אזרחים. ברית המועצות אשר ביקשה לחזק את השלטון הקומוניסטי ולמנוע את התמוטטותו, החליטה ב־1979 לפלוש לאפגניסטן ולהלחם נגד המורדים. במלחמה זו השתתפו לצד המורדים אלפי מוסלמים מרחבי העולם, שראו במלחמתם זו מלחמת ג'האד ואף כינו את עצמם – מוג'אהדין. אלה ישפיעו בסיפור על מהלך חייהם של חלק מהדמויות.

כעשר שנים נמשכה מלחמה זו והסתיימה בנצחונם של המוג'אהדין ובנסיגת הכוחות הסובייטיים.

ב־1992 עלתה מפלגת הטאלבאן לשלטון. חבריה נקטו מדיניות אסלאמית קיצונית במרבית שטחי המדינה והביאו להריסת כל מה שנחשד בעיניהם כחריגה מחוקי האסלאם.

על רקע אירועים אלה כתב ח'אלד חוסייני את ספרו "אלף שמשות זוהרות". חוסייני אמנם לא חווה על בשרו את מרבית ההסטוריה הסוערת המתוארת בספר, אך עם זאת תיאוריו אמינים וחודרים לליבו של הקורא. מלבד הדינמיקה הפנימית של הסיפור עצמו ושל הדמויות בו, משמשים האירועים הדרמטיים הפוקדים את אפגניסטן, חילופי השלטון והדמויות הפוליטיות חלק מהכוח המניע את הסיפור.

הספר מתאר את סיפורן של שתי משפחות, אשר במרכזן עומדות שתי נשים: מריאם וליילה.

מריאם נולדה ב־1959 בכפר קטן על יד העיר הארט בצפונה של אפגניסטן כבת בלתי־חוקית לאישה שמעולם לא נישאה, והרתה לבעל־הבית שבו עבדה. היא חיה חיי עוני ודלות אף כי אביה של מריאם היה אחד האנשים העשירים בעירו ופרנס את שלוש נשותיו החוקיות ותשעת ילדיהם ברווחה רבה.

מריאם אמנם זכתה בשנות ילדותה לביקורים קבועים של אביה, אך התחבטה רבות באשר לנסיבות לידתה ולאהבתו, שכן האב והאם דיברו אליה בשני קולות שונים.

לעומתה, נולדה ליילה כשני עשורים אחרי מריאם בקאבול, הידועה כמתקדמת וליבראלית יחסית, למשפחה נאורה ואוהבת, שהאב המשכיל תמך ועודד אותה ללמוד ולהרחיב אופקים ונטע בה תקוות לעתיד מזהיר. הוא גם צידד בפלישת הקומוניסטים לאפגניסטן, כי האמין להכרזותיהם שיממשו את הרחבת זכויות הנשים. הוא הביע את דעתו זו פעמים רבות באוזני בתו, אך נהג להסתיר זאת מאשתו שהתנגדה נמרצות לשלטונם וייחלה לנצחון המוג'אהדין.

תהפוכות השלטון ולימים נסיגת הסובייטים טרפו את קלפיו של האב והמשפחה כולה ושינו לחלוטין את מהלך חייהם.

בין מריאם וליילה מפרידות שנים רבות, הן שונות זו מזו ברקען האישי והמשפחתי ובאופיין. למרות זאת, נרקמת ביניהן מערכת יחסים מופלאה ומיוחדת במינה, לאחר שהגורל מועיד להן חיים בכפיפה אחת עם גבר אכזר, קהה חושים וקשוח, העוטה מעטה של אדיקות פנאטית כלפי חוקי האסלאם. חיים אלה לובשים אופי דרמטי יותר כשהם מתרחשים על רקע עליית שלטון הטאלבאן הנותן לגיטימציה להתנהגות זו של הגברים. הדיכוי וההשפלה שהיו מנת חלקן של שתי נשים אלה מביאים אותן, כל אחת בזמן אחר, לשיא תעוזה וליכולת אדירה של מיצוי האינטואיציה הטבעית וגדלות הנפש על מנת לשרוד.

מעניין לציין שחוסייני כגבר, כותב את סיפורו מנקודת מבט נשית ומגלה אהדה רבה כלפי הדמויות הנשיות וכלפי תחושותיהן ורגשותיהן. כך למשל מתואר עולמם של הגברים דרך עיניה של אימה של מריאם המטיפה לה ואומרת: "למדי היטב בתי: כמו מחט של מצפן שמצביעה על הצפון, כך אצבעו המאשימה של גבר תמיד תמצא אישה" (עמ' 13).